

Література

1. Економічний словник-довідник / за ред. С. В. Мочерного. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга: пер. с англ. / ред. Е. М. Пеньковой // Ф. Котлер. – М.: Прогресс, 1992. – 734 с.

Неля ЧОРНА

РИЗИКИ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Продовольча безпека — це невід’ємна складова економічної та національної безпеки держави та умова її незалежності. Забезпечення продовольчої безпеки є актуальною проблемою як країн з низьким рівнем економічного розвитку, так і розвинутих країн. Всі країни постійно удосконалюють механізми підтримки продовольчої безпеки, особливо щодо малозабезпечених верств населення. Держави світу поділяються на ті, що досягають продовольчої безпеки за рахунок власного виробництва необхідних обсягів продовольства, та на ті, які змушені значну частину продовольчих товарів імпортувати, що вимагає коштів і призводить до посилення їх економічної й політичної залежності від розвинутих країн.

Продовольча безпека має національні особливості, їй притаманна комплексність і перманентність. Залежно від особливостей національної продовольчої системи, періоду її розвитку, досягнутого рівня, а також від того, яка складова продовольчої проблеми на тому чи іншому етапі є пріоритетною, її забезпечення модифікується разом зі змінами внутрішніх і зовнішніх загроз.

Україна нині перебуває на етапі трансформування економічної системи, що об’єктивно зумовило зниження ефективності її економічного потенціалу. Нинішній етап у розвитку нашої держави, накладаючись на глобалізаційні процеси в світі, вимагає відповідної побудови національної продовольчої безпеки, що передбачає вирішення комплексу економічних, політичних та соціальних проблем.

У структурі ризиків продовольчої безпеки можна виділити соціальні, економічні, політичні та екологічні ризики. Очевидно, що найсуттєвішими у контексті забезпечення продовольчої безпеки населення є власне соціальні ризики, до яких відносимо і демографічні ризики, ризики захворюваності тощо. Економічні ризики продовольчої безпеки пов’язані із роллю сфери виробництва продуктів харчування у національній економіці. Відповідно, держави, в яких частка цієї сфери у ВВП є суттєвою, зазнають більшого впливу ризиків продовольчої безпеки.

На думку Я. Шокола, з поглибленням інтеграції в світову економіку, вступом у СОТ, ризики продовольчої безпеки зростають. Вони можуть бути біологічними, ветеринарними або фітосанітарними, вираженими в хвороботворних мікроорганізмах або паразитах. Природні захворювання доповнюються біогенними чинниками — побічними наслідками технічного розвитку, здатними забруднювати продукцію різними ксенобіотиками (чужорідними для живих організмів хімічними речовинами). Біогенні ризики виникають через використання пестицидів, агрохімікатів і ветеринарних

препаратів. Біологічні ризики породжуються класами мікроорганізмів і паразитів, що вражають тварин і людину. Також до них відносяться нові патогени і віруси, що постійно удосконалюються [1].

До групи політичних ризиків продовольчої безпеки можемо віднести ризики виникнення експортно-імпортних(або ж торговельних) воєн. Подібне явище добре відоме у світовій історії, однак найбільшої ефективності у глобальному масштабі досягнуло лише у другій половині ХХ ст.

Наслідками торговельних воєн можуть бути зміна торговельного балансу країни, зміна рівня забезпеченості продовольчої безпеки її населення, навіть втрата суверенітету. Водночас, для її «переможця» результатом такої війни, може бути зростання виробництва в окремих галузях економіки, підвищення міжнародної конкурентоздатності, вища самодостатність у контексті забезпечення продовольчої безпеки.

Причини торговельних воєн можуть бути як економічні (забезпечення економічної безпеки держави, захист її від зовнішніх загроз або ж реагування на виклики), так і політичні (пов'язані із особливостями зовнішньої політики держави, стосунків із сусідніми та іншими державами світу чи їх об'єднаннями). Варто зауважити, що в сучасних умовах торговельні війни поряд із інформаційними стали важливим інструментом зовнішньої політики розвинутих держав світу. Водночас, зважаючи на комплексний характер причин виникнення та особливостей ведення експортно-імпортних воєн, вважаємо, що їх можна віднести як до політичних, так і до економічних ризиків продовольчої безпеки.

Прикладом торговельних воєн для України є періодичні загострення зовнішньоекономічних стосунків із Росією. Причини цих «воєн» мають комплексний характер. Адже навіть українська сторона в особі міністра аграрної політики і продовольства М. Присяжнюка визнає, що у російській стороні були підстави висувати претензії до української продукції (у випадку останньої «сирної» війни) [2].

Розвиток сільського господарства, що суттєво інтенсифікувався в останні десятиліття, спричинив негативні наслідки і для стану навколишнього середовища. Оскільки з метою вирішення продовольчої проблеми виникла необхідність у покращенні забезпечення населення різноманітними продуктами харчування, то неминучим стало впровадження низки сучасних технологій вирощування сільськогосподарських культур та відгодівлі тварин, які вплинули на стан не лише сільськогосподарських угідь, а й на якість середовища життєдіяльності людини загалом. Варто зауважити, що сільськогосподарські угіддя займають у більшості країн надзвичайно великі площі, оточують населені пункти та зумовлюють низку негативних ефектів у стані природних компонентів.

Насамперед, слід згадати про забруднення ґрунтів та поверхневих і підземних вод залишками хімічних речовин, що використовуються на різних етапах аграрного виробництва. Можливо, не створюючи загрози для здоров'я людини у складі сільськогосподарських культур, такі речовини накопичуються у ґрунті і за допомогою атмосферних опадів потрапляють у водойми та джерела водопостачання, де можуть досягати критичних концентрацій. Відповідно, зниження якості питної води та навіть її небезпечність для

здоров'я і життя населення є одним із важливих наслідків аграрного виробництва на територіях, що інтенсивно використовуються в цьому контексті. Накопичення критичних концентрацій хімічних домішок у ґрунтах сільськогосподарських угідь призводить до ефекту «снігової кулі», оскільки постійне і малоконтрольоване у стратегічному плані використання пестицидів, мінеральних добрив та інших речовин спричиняє поступове погіршення якісних характеристик сільськогосподарських угідь і у майбутньому може призвести до їх непридатності.

У деяких випадках облаштування сільськогосподарських угідь здійснюється також за рахунок зменшення лісового покриву, тому цей негативний аспект розвитку аграрного виробництва теж необхідно враховувати при розробці програм сталого розвитку територій сільськогосподарського призначення.

Відповідно, екологічні ризики продовольчої безпеки, очевидно, є найменш чутливими для управління, характеризуються неконтрольованістю та кумулятивним ефектом, а, отже, потребують найбільш прискіпливої уваги з боку фахівців щодо забезпечення продовольчої безпеки держави чи регіону.

Водночас, розвиток сільського сподарства теж піддається впливу екологічних факторів. Екологічно забруднені території, що належать до промислових зон або ж, наприклад, зони відчуження навколо ЧАЕС, не можуть взагалі або частково використовуватися для сільськогосподарського виробництва. З урахуванням сучасних тенденцій територіальної організації господарства, очевидно, що площі земель сільськогосподарського призначення не мають тенденції до збільшення. Отже, важливим питанням є підвищення родючості та екобезпечності відповідних угідь. Комплекс заходів у цьому напрямку повинен передбачати, насамперед, збереження і покращення природних характеристик ґрунтів, зменшення антропогенного навантаження на них, запобігання ерозії схилів, а також продуману систему сівозмін і вибору оптимальних культур для вирощування на визначеній території.

Література

1. Шокола Я. Продовольственные риски [Електронний ресурс] / Я. Шокола // Экономическая политика. – №2. – 2012. – Режим доступу : <http://ecpol.ru/index.php/component/content/article?id=140>
2. Присяжнюк каже, що головне – це продовольча безпека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2012/02/13/315861/>

Руслан ЧОРНИЙ

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Організаційно-економічний механізм інвестиційного процесу в умовах ринкових відносин принципово відрізняється від традиційного в умовах адміністративно-командної економіки: державна система розподілу ресурсів поступається механізму переливу капіталу залежно від попиту і пропозиції, що якісно змінює структуру та джерела інвестицій. Проте без відповідного впливу